

En dan zeggen ze dat Amerikanen luidruchtig zijn. Nederlanders in den vreemde zijn minstens even erg: dezelfde arrogantie, hetzelfde gebrek aan gêne – versterkt door de overtuiging dat ze kunnen zeggen wat ze willen omdat toch niemand ze verstaat. 't Was in Oakland, de overwegend zwarte gemeenschap tegenover San Francisco, dat ze me in het gehoor sprongen. 'Afke! Marloes! Niels! Kom op, jongens!'

'Nee ma, wacht nou even!'

Blond en mager, zongebruind, de lange benen sokloos in gigantisch schoeisel. Onmiskkenbaar: landgenoten. En ze waren niet in al te goede hum. Hun tocht naar het vliegveld van Oakland (een van Martinairs populaire 'vakantiebestemmingen') was hun zwaar aan het tegenvallen. Zoonlief was korte tijd gevangengehouden door het plaatselijke

metrosysteem, omdat zijn kaartje niet genoeg geld bevatte voor de zojuist afgelegde rit. (Een grote blonde knul staat

verbouwereerd voor een gesloten doorgangshekje, gescheiden van de rest van het gezin dat wel de kolkende stroom is overgeklauterd net voor de liaan brak en in het water verdween.) Vervolgens bleek het buskaartje naar de luchthaven alleen met gepaste dollarbiljetten uit de automaat te krijgen, zodat vader een blikje cola moest gaan kopen – en hij had geeneens dorst.

Mopperend stappen ze de bus binnen. Pa: 'Belachelijk systeem!' (Die heerlijke gutturale a's en ch's: hoe dieper in de keel, des te groter de verach-

ting.) Ma: 'In Nederland zou dit nooit van zijn leven werken!' En zo voort. Dit tafereel voltrok zich twee weken voordat ik zelf, na een jaar afwezigheid, weer voet zou zetten op vaderlandse bodem. Mijn illusies sprongen als een zeepbel en ik belandde met beide benen op de klei.

Natuurlijk, dit was Nederland, niet de geïdealiseerde versie die ik er de afgelopen twaalf maanden van had gefabriceerd als een verliefde jongeling van zijn afwezige beminde. De Nederlander is en blijft even plat als zijn polders. Terwijl ik dit schrijf, terug in het land, blijven mijn gevoelens ambivalent. Natuurlijk zijn er de inmiddels voorspelbare irritaties van de verwende VS-consument: waarom moet ik hier vijftig cent neertellen voor een klodder ketchup die ik normaal gratis krijg, en drie gulden voor een glas bier dat, schuim inbegrepen, niet meer dan twee slokken bevat?

Maar nu overvalt me voor het eerst ook een plaatsvervangende schaamte zoals een kind die voor zijn ouders kan voelen: met schrik stel ik vast dat ik me voor mijn land geneer. Ik besef: dit is belachelijk. Wie zich voor zijn afkomst schaamt, verloochent vooral zichzelf – dan kan ik me beter meteen maar een Amerikaans accent aanmeten. Maar toch: waarom gaat alles hier zo onpraktisch toe, en zo ruw? Zien ze dan niet dat het anders, sneller, makkelijker kan? Een haastige Hema-klant zet, na een blik op de volle rekken, haar fiets voorzichtig bij vier tegen de pui geparkeerde exemplaren, en prompt vallen ze alle vijf om. Zelf probeer ik wanhopig mijn door boodschappen topzware Gazelle uit de tramrails te houden; de brommers, taxi's en inline-skaters zoeven me voorbij of ik lucht ben. Geen

E-MAIL UIT AMERIKA

wonder dat iedereen hier rondloopt met een chagrijnige kop.

Het straatbeeld is viezer, maar vooral veel agressiever dan ik me herinner.

Nu begrijp ik het verhaal van een Amsterdamse vriend van ons, een

Spanjaard nota bene, die ergens in de binnenstad werd afgesneden en, toen hij

protesteerde, een vuist in zijn gezicht

kreeg. In Amerika leek dit bericht me

schokkend, maar ongeloofwaardig; hier in

Amsterdam krijg ik zelf de neiging mensen voor hun

kop te slaan. 't Is duidelijk, ik ben provinciaals

geworden. Voor het eerst stoort me de chaos. De

Amsterdamse anarchie is haar charme kwijt. De

mensen, lijkt het, hebben meer lak aan elkaar dan aan

de autoriteiten. Een ongeduldige marktman die om

halfzes met zijn dikke Mercedes een oude vrouw uit

zijn pad duwt, daar is weinig idealisme aan. En onder

een dun laagje rebellie bloeit het zelfvoldaan conformisme dat de Amerikanen zo'n slechte naam bezorgt.

Naarmate ik de twee landen beter ken, verdwijnen de

verschillen. De clichés verdrinken in nuances, alles

wordt een grijze brij. Het wordt steeds moeilijker

sterke verhalen te vertellen. Het gaat de Nederlanders

voor de wind: ook hier wemelt het van de nieuwe

auto's. De commercie is even almachtig, het immigra-

tiebeleid even onrechtvaardig, en zelfs de werkloos-

heidscijfers zijn praktisch identiek. Toch snap ik het

niet: waarom zijn zoveel van mijn afgestudeerde

vrienden in Amsterdam werkloos, terwijl er in de VS

voor bijna iedereen werk lijkt te zijn?

Sebas Faber is oud-redacteur van Folia en tegenwoordig promotie-student aan de University of California, Davis. Net als vorige jaren stuurt hij geregeld een e-mailtje naar Folia.

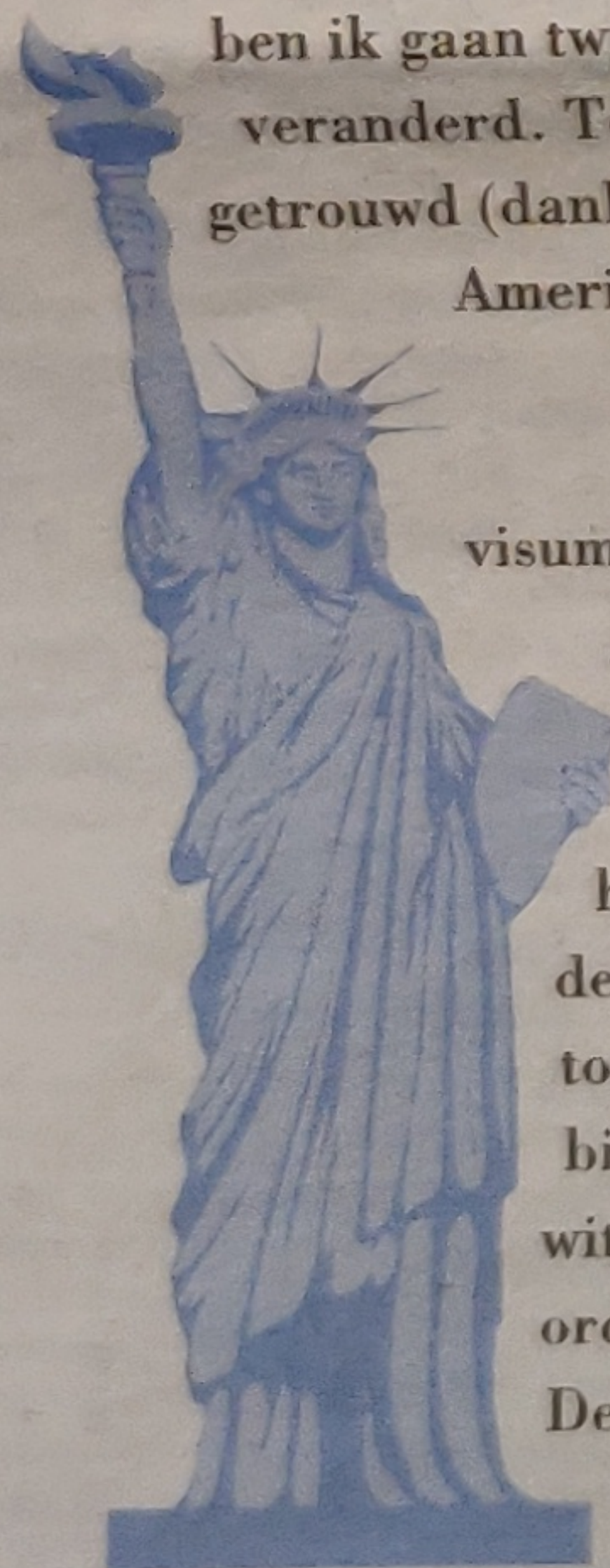
Ik sta op het punt de sprong te wagen. Onder mij, in de diepte, ratelen de meedogenloze molens van de Amerikaanse bureaucratie. Ik aarzel als een parachutist in de deur van het vliegtuig. Gaat alles goed, dan land ik – over een jaar of zo – heelhuids en met een verblijfsvergunning op zak. Maar als het mechaniek hapert, wat dan?

De afgelopen twee jaar dacht ik me niet te hoeven verlagen tot de vernederende jacht op een *green card* (die trouwens helemaal niet groen is). Ik zat immers op rozen: in mijn paspoort prijkte, driekleurig, een degelijk studentervisum. Maar deze laatste weken

ben ik gaan twijfelen. Twee dingen zijn er veranderd. Ten eerste ben ik deze zomer getrouwd (dank je wel... ja inderdaad, in

Amerika, met een Amerikaanse... hoe bedoel je... gewoon, 'I do,' net als in de films...). Ten tweede is mijn visum opeens zo degelijk niet meer. Vorig jaar besloot het Republikeinse congres dat het in immigratiezaken maar eens uit moest zijn met dat halfzachte gedoe over de 'geest' van de wet. Je leeft, zo redeneerden ze, toch ook niet naar de geest van de bijbel? De letter, het harde zwart op wit, dat is de enige ware toetssteen – orde moet er heersen.

De gevolgen zijn desastreus. Vanaf 21 oktober moet iedereen die geen

green card heeft ontzettend op zijn tellen gaan passen. Stel bijvoorbeeld dat ik met m'n verstrooide hoofd mijn visum vergeet te verlengen. Ben ik zes maanden te laat, dan word ik voor drie jaar uit de VS verbannen. Als ik m'n zaakjes een jaar laat verslonzen, dan mag ik het land tien jaar lang niet meer in.

De zwaarste klap valt – het zal eens niet – onder de meest kwetsbaren: de illegale Spaanstaligen. Gümüs heet hier González, en hij heeft zeventhonderdduizend lotgenoten. Mensen die hier al jaren werken, soms het grootste deel van hun leven, worden nu gedwongen te kiezen: óf ze laten hun baan en familie achter en proberen vanuit hun land van herkomst een green card te krijgen; óf ze blijven illegaal hier, met het risico van deportatie. Tot nog toe was het systeem op katholieke leest geschoeid: langdurig illegalen konden, tegen een aflat van duizend dollar, alsnog een green card aanvragen. Voortaan regeert de protestantse onbuigzaamheid.

Maar waarom ben ik, een keurig getrouwd man, zo bang voor de ambtelijke molens? Het probleem is dat de immigratiedienst, de INS, op zijn kont ligt. Toen Clinton vorig jaar besloot om de sociale zekerheid te beperken tot 'echte' Amerikanen – dat wil zeggen, de staatsburgers – werd de INS overspoeld met aanvragen voor burgerschap. Maar burger van dit land word je niet zomaar. Je moet een examen afleggen en,

E-MAIL UIT AMERIKA

vooral, geen strafblad hebben. Toen bleek dat de immigratiedienst het in de haast met dat strafblad niet zo nauw nam, steigerden de Republikeinse hengsten, het schuim op de mond: 'Schande, schande! We laten misdadigers toe!' (Een smet op het hagelwitte blazen van deze vreedzame natie.) Nu krijgt de overwerkte INS voor straf geen

extra geld, terwijl de dossiers zich opeenhopen. Vrienden van me in mijn situatie wachten al meer dan een jaar op hun groene kaart. En zo lang hun zaak 'in behandeling' is, moeten ze speciale toestemming vragen voor elke keer dat ze het land verlaten – anders komen ze er niet meer in. Zulke dingen maken me zenuwachtig. (Misschien zou ik beter slapen als ik Kafka van mijn nachtkastje haalde.)

Uiteindelijk komt het in dit land hierop neer: *life is like a baseball game*. Je wint of je verliest. Wetten zijn zo absoluut als spelregels: wie ze overtreedt, ligt eruit, ongeacht de omstandigheden. Als ik hier in Davis voorbij een stopbord rijd zonder tot volledige stilstand te komen – let wel, op de fiets! – kan ik op een boete rekenen, ook al is er geen auto in zicht. Voor zware overtredingen of '*felonies*' geldt in Californië het adagio *three strikes, you're out*: elke derde veroordeling is levenslang. Leuk op het veld misschien; maar het lullige is dat het hier nu juist wél om de knikkers gaat.

Als ik 's ochtends half bewusteloos de tuit van mijn melkpak openvouw, straalt me de eerste valse glimlach van de dag tegemoet: 'Thank you for selecting Lucerne!'

'Graag gedaan, hoor,' mompel ik knorrig. Ik ben zo langzamerhand immuun geworden voor de stortvloed aan innemendheid die ik dagelijks over me heen krijg. De slijm glijdt van me af als water van een eend.

Koning is de klant allang niet meer, keizer-dictator is een passender term. Lang leve de Consument, de onstilbare koopmachine – grillig, verwend en even trouw aan zijn winkels als Bill Clinton aan zijn

vrouw. Het bedrijfsleven kust masochistisch zijn voeten en werpt zich smekend in het stof: 'Koop mij, gebruik me, doe met me wat u wilt!'

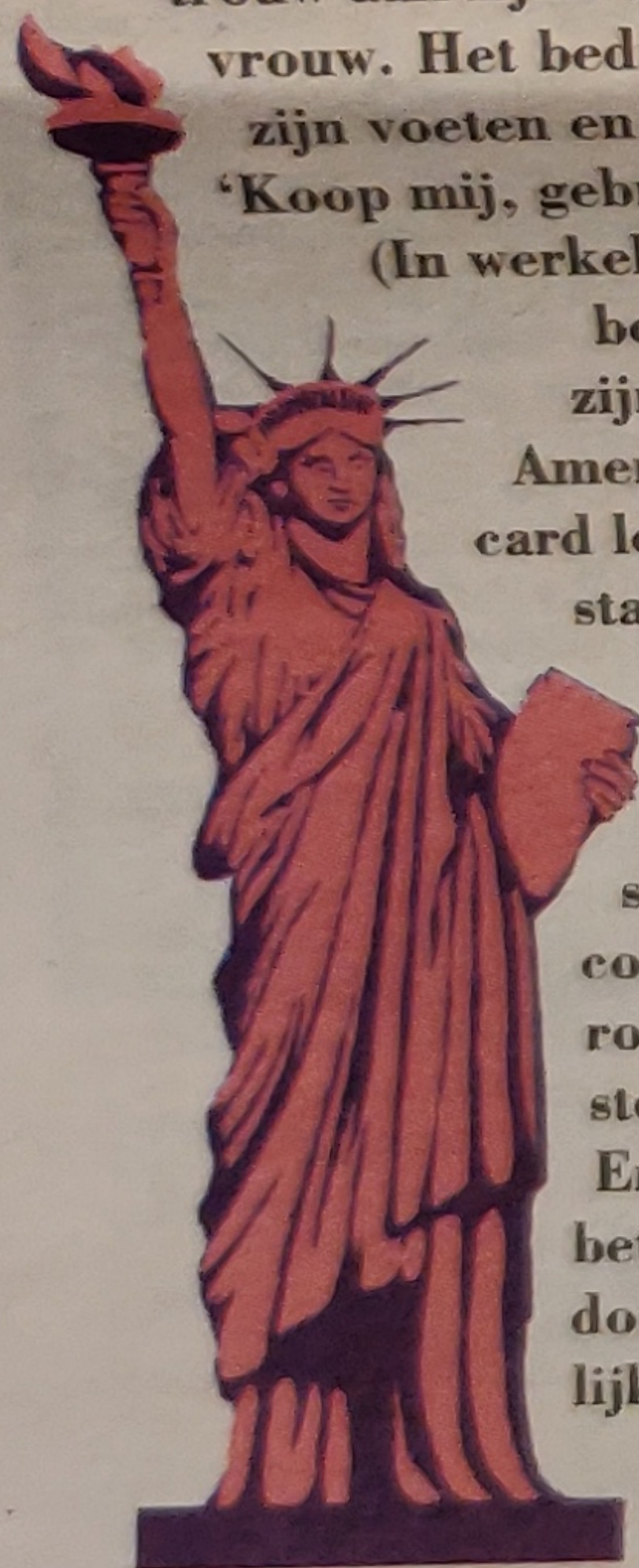
(In werkelijkheid weet men natuurlijk

beter: al de kleren van de keizer zijn gekocht op krediet. De

Amerikaanse consument met credit-card leeft een biljoen dollar boven zijn stand.) Intussen mag de politiek van de apologeten van het kapitalisme haar koffers pakken. De ware democratie voltrekt zich in de supermarkt, ergens tussen de cornflakes en het wc-papier. Hoezo rood potlood? De ware consument stemt met zijn portemonnee.

En zoals het een goed staatshoofd betaamt, mag de klant ongestraft doen wat hij wil. De verantwoordelijkheid is altijd voor iemand anders.

'Niet goed, geld terug'? Laat me niet lachen. Ik klaag je aan: 'Niet

goed, geld toe,' zal je bedoelen. Winkelbedienden wordt geleerd alles met een vriendelijke glimlach te slikken. Ruilen is schandalig makkelijk: studenten kopen een pak, stelen er de show mee, en brengen het de volgende dag terug naar de winkel. Mijn zwager werkt bij een grote doe-het-zelfzaak waar klanten geld terugkrijgen voor verzaagd hout.

Dit soort grappen zijn in wezen verworvenheden waarvoor generaties Frits Bommen hard hebben gevochten. Te hard, misschien, of té Frits Bom. Een ander gevolg van hun fanatisme is een soort van openheid waar ik als Nederlander maar slecht aan kan wennen. Waarom pronkt een fel oranje frisdrank in grote letters met zijn 'kunstmatige smaakstoffen'? En dan heb ik het nog niet over de waarschuwinglabels, de enige manier waarop een bedrijf een hap hete brij kan terugschuiven op het lege bord van de klant.

Er is bijvoorbeeld in dit hele land geen plastic zak waarop niet staat dat er een kind in kan stikken. De filosofie achter zulke labels is dat een gewaarschuwd mens voor twee telt: hoe meer ik op de hoogte ben van de gevaren, des te groter mijn kans op een risicoloos leven – het vanzelfsprekende, onbetwiste ideaal. Gek, het recht op een uitkering wordt ingeperkt, een ziektekostenverzekering is een luxe maar iedereen heeft *the right to know*. Dankzij de labels weet de oplettende Amerikaan dat het verstandig is het aluminium te verwijderen voor hij zijn taco aan de magnetron onderwerpt, of dat sacharine goed voor de lijn is, hoewel het tegelijkertijd kanker veroorzaakt. Maar is dat

E-MAIL UIT AMERIKA

genoeg? Zulke potentiële bedreigingen vallen immers in het niet bij de grootste risicofactor: de Verschrikkelijke Medemens. Waar is het waarschuwinglabel op zijn nieuwe buurman? Hij ziet er niet uit als een misdadiger, maar ja, met seriemoordenaars weet je het nooit. Zou hij in het geheim kleine kinderen ontvoeren?

De kranten staan vol van die dingen...

Dit soort zorgen zijn menselijk. Maar zijn ze legitiem? Heeft een bezorgde ouder het recht evenveel over zijn buurman te weten als over de samenstelling van zijn smeerkaas? Voor er zelfs maar goed over de vraag is nagedacht, is er al een ondernemer die met de informatie komt aandragen, op een handig zilveren schaalje. Sinds een paar weken kan ik, vanuit mijn luie stoel, voor een luttele tien dollar strafbladen opvragen – van wie dan ook in mijn omgeving: buurman, leraar, automonteur. Waar het internet al niet goed voor is.

Ik vind dit verkeerd maar heb in dit opzicht weinig gezelschap. Een vriend die voor het openbaar ministerie in Chicago werkt, dagelijks in contact met de gruwelijkste misdaad, is helemaal vóór dit soort openheid. Maar ja, hij gelooft ook in het bestaan van 'het kwaad' en heeft geen enkele moeite met de doodstraf. Mij ergert de kleingeestige dorpsmoraal, het volledig gebrek aan vergevingsgezindheid. Eigen schuld, dikke bult. Eens een dief, altijd een dief (of, als dat zo uitkomt, moordenaar). Op deze manier kan je, als je straf voorbij is, net zo goed in de gevangenis blijven zitten.

Het gaat goed met de Verenigde Staten. En ook de toch al welvarende universiteiten, met hun miljoenen aan geïnvesteerde reserves, zijn deze laatste jaren slapend rijker geworden. De studenten blijven komen, in steeds groter getale. Mijn woonplaats, Davis (een dorp rond een campus), groeit maar al te gretig mee. Terwijl de nachten kouder worden en de bladeren vallen, verzwelgt het zijn omringende akkerlanden om onderdak te bieden aan het nieuwe volk. Waar een maand geleden nog maïs stond, verrijzen nu hele wijken van tientallen, metershoge skeletten. Alles uiteraard van hout. Afgezien van de fundering komt er hier in Californië aan een woonhuis immers geen klei of cement te pas.

Plamuur, dat wel. Over een paar weken zou je zweren dat de gebouwen van steen zijn;

elegant witgekalkte bogen imiteren een Spaans-koloniale stijl en hier en daar pronkt een neoklassiek pilaartje.

Fragiele boompjes hangen nu nog eenzaam in hun rubberen lussen, maar nog voor het nieuwe jaar zullen ook de grasplaggen hun plaats gevonden hebben op de obligate lichtglooiende meters grond tussen trottoir en buitenmuur. Goed afgericht gras, klaar voor de onderaardse sproeiërs en wekelijkse beurt met de maaimachine.

Een Amerikaan zonder eigen huis is als een slak zonder schulp. De volksmond heeft het niet voor

niets over 'buying a home'. Huur, weet iedereen, is weggegooid geld. Dus wie het zich kan veroorloven, koopt – en dat is, dankzij de hulp van bank en regering, praktisch iedereen met een baan.

Voor de nieuwe huizen aan de rand van Davis is de drempel een stapje hoger, dat wel: de goedkoopste schuiven een slordige drie ton. Maar wat wil je, dit is een academische gemeenschap en de professorale salarissen stuwen de prijzen op.

Het gaat zo goed met de universiteit dat zelfs de talen mogen uitbreiden. Spaans, mijn stek, is pas nog verrijkt met een nieuwe professor, een gebaarde marxist uit Boston. De contradicties van zijn positie – een goedbetaalde plek aan een rijke academische instelling in het Mekka van het kapitalisme – lijken hem niet uit de slaap te houden. Hij is van de oude stempel, gelooft in vooruitgang en formuleert, tot verontwaardiging van de studenten, harde waardeoordelen over een tekst. Rechts blijft zijn vijand, revolutie zijn doel. Hij heeft kort na aankomst een huis gekocht in een van de nieuwe wijken: maagdelijk schoon, glimmend – en hol. Er zijn natuurlijk praktische redenen voor huizen van hout. De grond in Californië is jong en rusteloos, en bij een aardbeving is het beter een balk op je hoofd te krijgen dan wakker te worden onder een berg bakstenen. Bovendien is het sneller en goedkoper. Dat een houten huis iets tijdelijks heeft – het blijft een soort van noodgebouw, een luxe tent – is alleen maar meegenomen in een

E-MAIL UIT AMERIKA

cultuur waar 'oud' bijna altijd 'lelijk' betekent en waar de geur van nieuwe auto te koop is als spuitbus.

En toch, het blijft verleidelijk een parallel te trekken tussen de holle houten wanden van de Californische homes en de tweedimensionale filmdecors van Hollywood; tussen de bakstenen Oude Wereld en de solide eruditie van Europa. Ik woon hier nu meer

dan twee jaar, maar stereotiepe denkbeelden laten zich niet zomaar verjagen. De Verenigde Staten bevestigen al meer dan honderd jaar de ergste voorspellingen van Europa's elitaire cultuurpessimisten. Zo'n traditie is moeilijk te negeren, en de werkelijkheid helpt ook niet mee. Waar je ook kijkt is massacultuur – zo agressief en dominant dat al het andere soms lijkt te verdrinken in een eenvormige vloed van vulgariteit.

En dan de jeugd van tegenwoordig (klaagde de oude lul): mijn vijftientig studenten Spaans. Hun lichamen zijn gespierd, hun instelling is positief, maar uit hun opstellen blijkt waar ze hun wijsheid vandaan halen: 'Als je hard genoeg probeert, kun je elk doel bereiken.' Ze zien films, maar kranten lezen ze niet. Geen tijd, zeggen ze. En ze wantrouwen de pers. Ik denk dat het ze eenvoudig niet kan schelen wat er elders precies gebeurt. Maar hoe solide kan een universitaire opleiding zijn als de band met de wereld ontbreekt? Hun diploma is minder duur dan een huis, maar – denk ik af en toe – niet veel steviger.

Kerst in Amerika is één dag lang; meer kan de economie zich niet veroorloven. Los Angeles baadt in een bleke decemberzon. De stranden zijn verlaten. Op de snelwegen verdringen zich verwarmde auto's vol mensen op familiebezoek. Via-via aan tafel genood bij een godvrezend gezin, parkeren we aan het begin van de middag voor een huis van drie verdiepingen ergens in een rijke wijk aan de zuidkant van de stad.

De zestigjarige gastheer doet open. Zijn kapsel, opgeofferd aan de camouflage van een rap voortschrijdende kaalheid, vertolkt volmaakt een toupet die bij vergissing achterstevoren is opgezet. Een brede lok strokleurig haar strekt zich diagonaal van zijn platte achterhoofd tot vlak boven een paar vriendelijk toegeknepen ogen. Zijn lippen plooiën zich automatisch in een vrome glimlach; met een zachte handdruk informeert hij naar ons welzijn. 'Een blanke Dalai Lama,' bedenk ik, 'met een pullover en een slechte pruik.'

Zijn echtgenote – het schaarse grijze haar in volume gespoten – schenkt ons een piepschuimen bekertje appelsap. Een zuster stormt de keuken binnen: een bleek lappengezicht onder een bos zwarte krullen die even onnatuurlijk aandoen als het haar van haar zwager. Haar man (de derde op rij, wordt ons verzekerd) werkt als aannemer in Texas. 'So,' wendt hij zich geïnteresseerd tot mij, 'they tell me you are from Denmark?' Verwarring.

Na kort overleg besluit het echtpaar wel eens in Amsterdam te zijn geweest. 'Nice town,' zegt de man, 'maar niet erg veilig. We were run over by a bike.'

De interessantste figuur van het gezelschap lijkt een rebelse neef, een grijsbesnorde levensgenieter die – schat ik – ergens aan het begin van de jaren negentig zijn gouden horloge heeft verruild voor een modieuze zilveren armband met bijpassende levensovertuiging. 'Net terug uit West-Afrika,' scheidt hij op onder het eten. 'Lucratieve business deal.' Hij lardeert zijn conversatie met quasioosterse wijsheden ('Je moet je niet laten beheersen door negatieve gevoelens. Als iemand mij afsnijdt op de snelweg, dan zeg ik: God zegen u, en dat meen ik oprecht'). Wij drinken ons glas fris en knikken. (Wie zijn deze mensen? Waar is de camera?)

Bij elk bord liggen twee voorgedrukte, genummerde kaartjes met bijbelverzen die de gasten worden geacht voor te lezen in de religieuze pauze tussen hoofd- en nagerecht. Het licht gaat uit, de kaarsen aan, en de stemming wordt sentimenteel. 'Laat ons dankzeggen,' suggereert de vrouw des huizes, 'voor de zegeningen van het afgelopen jaar.' De kinderen protesteren. De krullendame mompelt iets over moeilijke tijden en hemelse ingrepen, en barst spontaan in snikken uit. 'Ik dank God,' zegt de louche neef aangedaan, 'voor het feit dat ik heelhuids heb mogen terugkeren uit een derdewereldland.'

'Bullshit,' denk ik bij mezelf. 'Alsof je hier je leven zeker bent.' Het is gek: hoewel de lokale media elke

E-MAIL UIT AMERIKA

moord en overval tot in de bloedigste details in beeld brengen, blijven de mensen geloven dat Amerika de veiligste plek op aarde is. Ik moet toegeven dat ik, hier in mijn provinciale universiteitsstad, af en toe hetzelfde denk. Maar lang duurt dat zelden.

Een studente uit Oakland, tegenover San Francisco, hield in mijn Spaanse les een spreekbeurt over haar tienertijd. Ze liet een

foto zien van haar vriendenkring, vijf jaar geleden genomen. Van de negen poserende jongeren bleken er nu zes verslaafd, vier gevangen, en twee vermoord (een door een van de anderen). De studente is de enige uit haar buurt die naar de universiteit heeft kunnen ontsnappen. Ze schrijft haar scriptie over deze jeugdvrienden van haar, militante leden van Spaanssprekende bendes die elkaar zelfs in de gevangenis nog verminken en vermoorden. Haar idee was uit te leggen hoe belangrijk het is om, als je arm en kansloos bent, toch ergens bij te horen.

Maar ook zij barstte halverwege in snikken uit. Ik wist me als leraar geen houding te geven: medelijden tonen leek niet op zijn plaats, maar negeren kon ik het evenmin. Mijn studenten reageerden een stuk natuurlijker. 'Mijn moeder liet me niet alleen de straat opgaan,' vertelt iemand uit L.A., 'uit angst voor de drugshandel en schietpartijen.'

'Op mijn middelbare school,' merkt iemand anders uit Berkeley op, 'waren bendes zo'n probleem dat er metaaldetectors nodig waren om de wapens op te sporen.' Hun toon is onbevagen, bijna laconiek. Oakland is hier een uur vandaan.

‘*There was no penetration,*’ verzekerde Monica Lewinsky haar hartsvriendin (die het gesprek stiekem opnam en de opgewonden stagiaire prompt aan het kruis nagelde, alles in naam van de waarheid). Iedereen die de uitspraak las, wist meteen waarover Lewinsky het had. Het presidentiële deel – netjes besneden en, zo mogen we hopen, redelijk schoon – had misschien haar jurk besmeurd, maar het was niet haar jonge lichaam binnengedrongen. Althans, niet onder de gordel.

Maakt dat iets uit? Zeker wel. In deze vreemde maatschappij, tegelijk de meest en minst vrije ter wereld, zijn dit soort details van levensbelang. Tussen penetratie en orale bevrediging gaapt cultureel een enorme kloof – dat weet iedere kleuter.

Het liefdesleven van de conservatieve Amerikaan is, zoals bekend, ongemeen opwindend. Geen betere stimulans voor creativiteit dan

seksuele repressie en strenge censuur.

Waar niets mag, is alles spannend.

Kinderen wier opvoeding is geschoeid op de degelijk godsdienstige *family values* worden grootgebracht met het idee dat seks voor het huwelijk een zonde is (je pleegt overspel met je toekomstige echtgenoot, ook al weet je nog lang niet wie dat is). Dit kuisheidsgebod wordt ondersteund met de praktische (maar verder onbewezen) overweging dat promiscuïteit tot echtscheiding leidt. Je vergelijkt je partner immers onwillekeurig met de reeks van vorige minnaars, en wat doe je in het geval dat hij of zij onder de gemiddelde maat presteert?

Kinderen geloven dit tot op zekere hoogte – maar ja, conservatief of niet, je bent jong en verliefd en je wilt wat. De strijd tussen lust en levensovertuiging woedt in deze tieners lang en verbeteren; de uitkomst is meestal een compromis. Hitsige jongeren sussen hun superego precies zoals de president dat doet: ze sleutelen wat aan de definitie en glippen door de mazen van hun geweten. Een krolse kat maakt rare sprongen. Seks, zo houden ze zich voor, is pas echt seks bij ‘penetratie’. Al het andere is onschuldig spel. Zo ontstaat een omgekeerde wereld waarin twintigers die als maagd het huwelijk ingaan Markies de Sade naar de kroon kunnen steken. Schuldig hoeven ze zich nauwelijks te voelen, want volgens de gangbare metafoor hebben ze zichzelf keurig ‘bewaard’. Gewone seks wordt zo het toetje. Vanuit een ander perspectief hebben ze in hun verdrongen gulzigheid de taart opgeschrokt zonder ook maar aan de soep te beginnen. Dit soort theologische haarkloverij geeft Clinton de ruimte oprecht te beweren dat hij en Lewinsky onschuldig zijn: orale seks betekent niets. Zoals hij blout zonder te inhaleren, zo komt hij klaar zonder te penetreren. Het aardige van het hele geval is dat het de Amerikanen weinig meer lijkt te schelen wat hun president in zijn vrije tijd uitspookt (hoewel het, vrees ik, anders zou zijn in het geval van een vrouwelijke presidente en, zeg, haar vlotte fitnessstrainer; om over interracial combinaties nog maar te zwijgen). Wat blijft verbazen is het belang dat men desondanks hecht aan woorden, definitie, details: ‘de waarheid’. Ook alweer zo puriteins: om toegang tot de hemel te krijgen en voor je zonden te worden vergeven, is het

E-MAIL UIT AMERIKA

uitspreken van een formule genoeg – maar het moet wel precies de goede formule zijn.

Nee, de enige echt gênante vertoning wordt weggegeven door de journalistiek: de bende schijnheilige fatsoensrakers die in de zucht naar schandaal uitglijden over hun eigen kwijl. De waarheid, vindt iedereen, moet aan het licht. Dus zetten de meest gerespecteerde periodieken verlekkerd een paar keer

‘sex’ op de voorplaat (met die sappige Engels *x*, niet de koud-klinische *ks* van het Nederlands). Gek genoeg blijkt in Lewinsky’s transcripties de term ‘f...’ nog even indrukbaar als ten tijde van *The catcher in the rye*.

En dan zijn er de randgevallen: de gevestigde pers brak zich het hoofd over de toelaatbaarheid van het woord *semen* (naar verluidt de presidentiële handtekening op de laag ingesneden jurk van Lewinsky); de *Christian Science Monitor* hield het voorzichtig op *residue*. Over een ding zijn alle media het eens: als Clinton liegt dan moet hij weg. (Afgaand op zijn steeds vlezigere neus ziet het er overigens niet goed uit voor Pinocchio. Of kan de man met zijn ‘*addictive personality*’ ook al niet van de bourbon afblijven?) Het publiek intussen begint te wennen aan het idee van een wereldleider met zijn broek op de schoenen. Het wachten is op de lakmoestest: een live verslag van Paula Jones die, uit een line-up van anonieme mannenkruizen feilloos dat van Clinton pikt – waarna de goede man in triomf (en blote kont) door alle vijftig staten wordt gereden. Voorwaar een uitzonderlijke president.

De verhouding van het Amerikaanse volk met zijn leiders is precies die van Hillary Clinton met haar man. In het dagelijks leven houdt ze hem kort aan de leiband, want ze vertrouwt de oude rukker voor geen cent. Maar zodra er een crisis uitbreekt, is alles vergeven en schaart ze zich trouw aan zijn zijde.

Met het volk is het niet veel anders. In oorlogstijd, als het er echt op aankomt, zijn de gevoelens van nationale loyaliteit sterker dan de scepsis of de verontwaardiging over geflikflooi op kantoor. Per slot heeft iedere

Amerikaan tussen zijn vijfde en achttiende elke dag trouw aan de vlag moeten zweren: *'I pledge allegiance to the flag of the United States of America... one nation under God, indivisible, with liberty and justice for all.'*

Welke president in nood zou niet profiteren van zo een nationalistische Pavlov-reflex? Toen Clinton overwoog de publiciteit rond zijn penis voorgoed te verdrinken in een oorlog met Irak, volgde hij eenvoudig een beproefde traditie.

Was het daadwerkelijk op vechten uitgelopen, dan zou er meer dan een reden tot ongerustheid zijn geweest.

Clinton zou in dat geval namelijk van scène tot scène het script hebben gevolgd van een kort daarvoor verschenen bioscoopfilm. In *Wag the dog* krijgt een Amerikaanse president

net als Clinton het eigen lid op de neus (hij zou in het Witte Huis een jonge danseres hebben betast), en ook in de film besluit hij het schandaal met een macho-oorlogsverklaring de kop in te drukken (niet aan Irak, maar Albanië; bovendien blijft de oorlog in de film beperkt tot een kunstmatig geënceneerde tv-productie).

Gelukkig kwam het niet zover; maar kennelijk zijn de grenzen tussen Washington en Hollywood nog steeds niet veel duidelijker dan ten tijde van Reagan. (Hollywood kruipt bij de politiek op schoot en geeft haar kleine speldenprikjes, maar aan echt subversief materiaal durven de producenten zich nog lang niet te wagen. Toen de werkelijkheid met angstige precisie hun film begon te benaderen, verklaarden de makers van *Wag the dog* geschrokken dat het allemaal 'maar als grap was bedoeld'.)

De titel refereert aan een absurde mop die in de film moet staan voor een wereldbeeld: 'Waarom kwispelt een hond met zijn staart? Omdat de hond slimmer is dan zijn staart. Immers, als de staart slimmer was, dan zou hij met de hond kwispelen.' De politieke staart, is de gedachte, kwispelt met het domme Amerikaanse volk.

Onder datzelfde domme volk leeft dit idee inderdaad heel sterk. De staat wordt gezien als een noodzakelijk kwaad en politici zijn niet te vertrouwen. Ik merk het aan mijn studenten. Als ik ze in het kader van mijn Spaanse les vraag om het werkwoord 'liegen' te

E-MAIL UIT AMERIKA

vervoegen, is het onderwerp steevast een advocaat of politicus. Deze paranoïde aanleg wordt dankbaar opgepikt door populaire series als de *X-files*, die elke week weer zinspelen op een donker politiek complot tegen de rechtschapen 'American people'.

Het aardige van dit soort volksfantasieën is dat ze zich weinig aantrekken van de

werkelijkheid. Het beeld van een sluwe, manipulerende staat lijkt bijvoorbeeld moeilijk te rijmen met recente onthullingen uit de CIA-archieven, waaruit de geheime dienst vooral te voorschijn komt als een bende zielige, amateuristische klunzen. (De agenten die in 1961 de invasie van Cuba moesten voorbereiden spraken, blijkt nu, niet eens goed Spaans.) Het leger intussen, die andere potentiële groep samenzweeiders, gaat ten onder aan zijn eigen lustgevoelens. De aanwezigheid van vrouwen in de gelederen bleek voor menige sergeant te veel van het goede; en een van de hoogste officieren staat terecht voor overspel. Nee, goed beschouwd is de staart niet veel slimmer dan de hond. Het probleem is meer dat hond noch staart veel controle heeft over zijn fysieke functies of zelfs maar zijn motoriek: het serviesgoed van het Witte Huis wordt regelmatig tegen de grond gekwispeld, en nu en dan ligt er, o schande, een dampende drol op het tapijt. De bazin draagt dit alles gelaten – maar ze wordt gek van dat gênante gehijg, en dat gerij tegen de benen van de gasten ('Hier, Bill!' schreeuwt Hillary. 'Zit! Af! Braaf zo, hier heb je een koekje'.)

New York is niet wat het geweest is. Rudolph Giuliani, de Republikeinse burgemeester-cowboy, heeft met een muggenziftende harde hand – en steun in de rug van het bedrijfsleven – de wilde stad weten te temmen. Neem Times Square: toen ik hier tien jaar geleden als achttienjarige rugzakker schichtig op zoek was naar het busstation, moest ik kniehoog door de porno waden. Het enige wat de aandacht afleidde van de seksshops en de peepshows waren de drugsdealers die om de vijftig meter op een indringende fluistertoon hun hallucinogene litanie afratelden. Daarvan is nu niets meer over. In plaats van zwepen en zwetende gluurders, zijn er nu theaters, hotels, en yuppietenten. Het metrostation krijgt een nieuw jasje aangemeten en op een hoek van het plein is een reusachtige wolkenkrabber in aanbouw. Drie andere luxe kantoorkolossen staan gepland.

Het geheim achter de magische transformatie? *Walt Disney*, het zal eens niet. Een zwaai met het stokje, een toverspreuk en *Assepoester* is onherkenbaar: schoon, aantrekkelijk, gewild. Het plein, decennialang een plek die ieder weldenkend mens vermeed, is nu volgens *The New York Times* van 5 april 'the most sought-after 13 acres of commercial property in the world'. Het is inderdaad net een sprookje. *Disney*, bastion van gezond gezinsvermaak, hoeft zijn *corporate muscle* maar te laten rollen en de problemen van de grote stad verdwijnen als sneeuw voor de zon. Met een injectie van een slordige zestien miljoen – een kleinigheid op het miljardenbudget –

gaf de moraalridder van naoorlogs Amerika vijf jaar geleden het startschot voor de grote schoonmaak. Andere bedrijven volgden gedwee. De enige voorwaarde die *Disney* stelde om als eerste schaap over de dam te gaan was de sluiting van alle seksshops. Zo gezegd, zo gedaan; in een mum van tijd was het verdorven stuk stad grondig ontsmet. Fatsoenlijk New York kan inmiddels gerust zijn. Hier gebeurt niets meer wat het daglicht niet verdragen kan. Wat zeg ik, de nacht zelf is verbannen: dankzij de duizenden megawatt aan nieuwe neonlichten wordt het op Times Square nooit meer donker.

Centraal op het plein hangt een lichtgevend reclamebord dat nog het meest wegheeft van een kitsch-katholieke icoon: een verticale, felrode rechthoek van stralen die samenkomen, niet in een beaat glimlachende Maagd Maria, maar in een koket gekanteld colaflesje. (Het is niet de eerste keer dat Coca-Cola een truc afkijs van het christendom. Dezelfde bekeringsdrift, dezelfde belofte van verlossing, dezelfde verbeterde strijd om Pepsi, de protestantse rivaal, van de markt de drijven. En net als de paus slaat Coca-Cola een irritant dogmatisch toontje aan. Al dat gehamer op *the real thing*, die slogan *Coke is it...* En wat is cola anders dan de opium van het volk? Afgelopen kerst vierde een gelijksoortig neonbord de geboorte van de Heiland met een opportunistische vreugdewens: 'Joy to the world from Diet Coke.')

Vierenzeventig straten naar het noorden, vlak onder het nog ongetemde, bruisende Harlem, ligt een ander stukje heilige grond: de statige campus van Columbia University – die, net als de stad, nooit meer slaapt. De

E-MAIL UIT AMERIKA

toegangshekken zijn vierentwintig uur per dag geopend, alle vierentwintig streng bewaakt. Aan weerszijden van het centraal gazon verrijzen twee indrukwekkende tempels die als bibliotheek dienst doen: het is alles pilaren en marmer wat de klok slaat. Achter de megalomane gevel is de bibliotheek een kleine St.-Pieterskerk: eerbiedige stilte, schemerlicht, en hoog, heel hoog een

enorme koepel. Buiten op de brede trappen koesteren groepen studenten zich in de lentezon. Er wordt gegeten, gedronken en gitaar getokkeld. 'Goh,' denk ik bij mezelf, 'hier zou ik wel willen studeren!' Maar de prijs voor een jaar Columbia is er naar: 44 duizend gulden aan collegegeld, plus zo'n 15 mille aan huur en levensonderhoud.

Coke, Disney en de universiteit: drie gigantische geldmachines en de drie missionarissen van Amerika's culturele wereldmacht. Nu lijkt het dat ook Giuliani's hardhandige 'zero tolerance'-aanpak zich ontwikkelt tot een succesvol exportartikel. Overal in New York is politie, bewaking, identiteitscontrole. Straatverkopers, bedelaars en autowassers worden zonder pardon gearresteerd. Wie door rood oversteekt, krijgt nu een boete. En overal zijn camera's: in trapportalen, gangen, winkels, liftcabines, geldmachines en wc's (in de metrostations wordt wachtende reizigers aangera-den niet buiten het zicht van de lens te treden). Jazeker, ik voel me veilig in New York – maar toch, ik kan me niet aan de gedachte onttrekken dat er ergens, achter al die camera's, een *Big Brother* zit te geilen op deze peepshow van een veel perversere soort. Het wachten is op het verbreken van de betovering.

Een spook waart over de campus – het spook van de vakbond. De universitaire machthebbers hebben een heilige alliantie gevormd in een poging het fantoom te bezweren, maar tot nu toe is de inspanning vergeefs geweest. De studenten laten zich niet intimideren. Als de autoriteiten zich niet snel wat buigzamer opstellen, dan gaat de Universiteit van Californië op bijna al haar negen campussen na de zomer twee weken plat. De gevolgen van zo'n massale staking zijn moeilijk te voorspellen, maar zoveel is zeker: de academie zal op haar grondvesten schudden.

'Van alle Californische campussen is Davis het tamst. We moeten onze medestudenten mobiliseren!' Een woensdagavond in een collegezaal, de stoelen en tafels bedekt met een dunne laag krijtstof. 'Doe mee,

vertel je vrienden over de vakbond, maak ze lid!'

De activist – een kortgeschoren lachhoofd op een lang lichaam; laarzen, bakkebaarden – legt een flinke dosis overtuiging in zijn stem. Niet dat dat nodig is: de twintig studenten die zijn komen opdagen zijn allang voor de zaak gewonnen.

Het probleem is meer hoe de overige twaalfhonderd te bereiken. 'We hebben mensen nodig om op de campus folders en informatie te verspreiden. Dat is lang niet zo eng als het lijkt. Niemand zal je naar de keel vliegen omdat ze denken dat je een rooie rakker bent.' Nerveus gelach. Er heerst een opgewonden, samenzwederige stemming.

'Vakbond' is in Amerika een vies woord dat voornamelijk negatieve connotaties oproept. Wie *the union* zegt, zegt sabotage, dwingelandij en corrupte, sigaren rokende maffiosi. (Een

carrière als die van Wim Kok zou hier onvoorstelbaar zijn.) Waarom trouwens zouden arbeiders de handen ineen-slaan? Solidariteit is zand in de motor van het kapitalisme, dynamiet onder de fundering van deze natie. Hier is het ieder voor zich, de markt voor allen. Niet voor niets wordt de Dag van de Arbeid in dit land al lang niet meer op 1 mei gevierd, maar in september, op veilige afstand van het Rode Gevaar.

Waarom dan werpen deze Amerikaanse studenten zich nu in de armen van de vijand? Ze voelen zich door het systeem misbruikt. Aan Amerikaanse universiteiten is het gebruikelijk dat *masters*- en promotie-studenten als zogenaamde *teaching assistants* helpen het onderwijs voor de lagerejaars te verzorgen. Op zich is dit een heel aardige regeling: de student doet werkervaring op en krijgt daarvoor redelijk betaald, terwijl de universiteit profiteert van jonge, goedkope arbeidskrachten.

Het probleem is dat de meeste universiteiten weigeren deze studenten als normale werknemers te beschouwen. Volgens de leiding zijn het eenvoudig leerlingen die blij mogen zijn dat ze de kans krijgen een beetje mee te doen in de grotmensenwereld. Als gevolg kunnen de universiteiten doen wat ze willen zonder dat er een rooie haan naar kraait: ze kunnen bijvoorbeeld het salaris verlagen, of besluiten de nu minuscule ziektekostenverzekering gewoon maar helemaal af te schaffen.

Ook ik ben zo'n leraarsassistent: ik geef elke dag een uur Spaans aan vijftientig studenten. Examens worden door mij geschreven en nagekeken, en ik bepaal in mijn eentje de eindcijfers. Over de 26 duizend gulden die ik daarvoor per jaar ontvang – een beloning die in deze prijzige staat minder riant is dan

E-MAIL UIT AMERIKA

het lijkt – moet ik gewoon belasting betalen. En toch, volgens de Universiteit van Californië ben ik geen werknemer maar een soort stagiair. Dat mensen zoals ik meer dan de helft van het onderwijs voor de lagerejaarsstudenten verzorgen – die daarvoor trouwens wel weer goed betalen – doet daar voor de universiteit niets aan af.

Al jaren proberen de werkende studenten een vakbond op te richten, en al jaren

stribbelt de universiteit tegen. Nu lijkt de maat eindelijk vol. Ondanks de meedogenloze competitie begint er onder de studenten zowaar een gevoel van solidariteit te broeien. Maar het gaat moeizaam. Veel studenten zijn bijvoorbeeld bang de verhouding met hun professor te verstoren – en als je het bij je promotor verbruut, kun je je verdere carrière wel vergeten. 'Het idee van een staking maakt mensen zenuwachtig,' zegt Julian Nelson, vakbondsactivist. 'Iedereen is doodsbang voor represailles.' (Zelf moet ik bekennen het ook niet helemaal te vertrouwen: breng ik als ik staak mijn visum in gevaar?)

Veel van de studenten die nu zeggen tot actie bereid te zijn, zullen op het laatste moment bakzeil halen. Toen studenten van Yale vorig jaar het werk neerlegden, kregen ze een kort geding aan hun broek, dat ze door een stomiteit verloren.

Maar in Yale staakten er uiteindelijk maar honderd: een makkelijke prooi voor de machthebbers. Aan veertien andere universiteiten in de VS is het de studenten wel gelukt hun vakbond erkend te krijgen. Dertig jaar na mei 1968 – en honderdvijftig na 1848 – klinkt het misschien wat ouderwets, maar ach, waarom niet, daar gaat-ie: Studenten aller landen, verenigt u!

Ron Unz is zesendertig en stinkend rijk. Nu heeft hij tot zijn vreugde ontdekt dat hij naast jeugd en geld ook over een aardige hoeveelheid politieke macht beschikt – en hij is zo blij als een kind met een nieuw speeltje.

Maar niet iedereen is in zijn schik met die ontdekking. Unz, eigenaar van een computerbedrijf in Silicon Valley, is geestelijk vader van en drijvende kracht achter het idee om tweetalig onderwijs op lagere scholen in Californië te verbieden. En dat voorstel, *Proposition 227*, is een paar weken geleden door tweederde van de stemmers aangenomen. Volgens de

deskundigen zijn de gevolgen van deze beslissing desastreus – maar wie luistert er naar deskundigen waar de stem van Het Volk Zelve spreekt?

Intellectuelen en academici kunnen spartelen wat ze willen: van de stemmers krijgen ze de lange neus. ‘*Knowledge*,’ zou Seinfeld zeggen, ‘*is highly overrated*.’ Lang leve de democratie.

Al jarenlang krijgen kinderen van etnische minderheden hier de eerste schooljaren voor een deel les in hun moedertaal. De gedachte is op die manier te voorkomen dat het kind vanwege de taalbarrière ook op andere fronten achterstand oploopt.

Bovendien wijzen taalkundigen erop dat je een tweede taal pas goed kan leren als je stevig in je moedertaal staat.

De uitvoering van dit plan is op

nogal wat praktische bezwaren gestuit, waarvan de meeste zijn terug te voeren op gebrek aan geld en deskundige onderwijzers. Maar waarop het vooral is gestuit is onbegrip, vooroordelen en angst. Veel minderheden willen dat hun kinderen zo snel mogelijk Engels leren, en het argument dat sneller niet altijd beter is, blijkt niet heel overtuigend.

Veel blanken ondertussen voelen zich bedreigd door de groeiende aanwezigheid van Latijns-Amerikanen en Aziaten – bedreigd genoeg om het absurde idee op te vatten dat het voortbestaan van het Engels op het spel zou staan. Maar als er één taal is die het menselijk ras overleeft, is het Engels wel. Als we de films mogen geloven (en dat mogen we), is het immers ook onder buitenaardse wezens favoriet. (Dit soort ideologische gevolgen van wijdverspreide eentaligheid zijn eigenlijk uiterst komisch. Er verscheen hier een spotprent in de krant waarin een blanke Amerikaan een Spaanssprekend kind vermaande toch vooral *God's English* te spreken. Waarop een stem in het Spaans uit de hemel donderde: ‘*¡A mí no me metas!*’ – ‘Houd mij hier alsjeblieft buiten!’)

In sommige landen worden openbare debatten over dit soort belangrijke kwesties gevoerd door intellectuelen. Nu hebben die in de Verenigde Staten nooit echt voet aan de grond gekregen – Joe Sixpack, de Amerikaanse Jan met de Pet, koestert een gezonde dosis wantrouwen tegen bepaalde vormen van intelligentie (buitenaards, universitair). Maar het beetje invloed dat de

E-MAIL UIT AMERIKA

intellectuelen hadden, zijn ze nu in snel tempo aan het verliezen aan geslaagde ondernemers, die meestal wél kunnen rekenen op de onvoorwaardelijke bewondering van de bevolking.

De ware toetssteen van iemands kunnen is immers uiteindelijk succes (lees: geld). Ron Unz heeft bewezen dat je

met genoeg geld, een flinke portie demagogie en een beetje gevoel voor wat er onder het volk ‘leeft’, kan zorgen voor een politieke aardverschuiving. Het is een argument tegen democratie, of tenminste tegen een bepaald soort democratie. Het is vooral een argument tegen het referendum.

Om politiek te bedrijven in Amerika heb je twee dingen nodig: ideeën en geld. Politici, in het bezit van ideeën, gaan voor geld door het stof. Geslaagde ondernemers, met een ruime voorraad slappe was, ontdekken nu – na enig zoeken, dat wel – dat ze zich ook trots eigenaar mogen noemen van een ideetje of twee.

Unz zelf heeft nog nooit een tweetalig klaslokaal van binnen gezien. Kinderen heeft-ie evenmin. Ideeën daarentegen bezit hij te over – en hij heeft de smaak te pakken. Aan *The New York Times* bekende hij dat-ie zichzelf het liefst ziet als politiek klusjesman: ‘Het tweetalig onderwijs functioneerde niet. Dat probleem heb ik nu gefixt. Zo zijn er in Californië nog een hoop andere dingen die niet goed werken.’ Dat klinkt als een bedreiging.

